

ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය
හා තිරසර භාවිතය පිළිබඳ වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය

පරිසර හා වනජීවී අමාත්‍යාංශය

පටුන

1. ප්‍රතිපත්ති නාමය	3
2. බලාත්මක දිනය	3
3. හැඳින්වීම	3
I. පසුබිම	3
II. අවශ්‍යතාව	4
III. අරමුණ හා සන්දර්භය	4
IV. සාධාරණීකරණය	5
4. දැක්ම	6
5. ප්‍රතිපත්ති අභිමතාර්ථ	6
6. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ	6
7. විෂය පථය හා අදාළත්වය	9
8. ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම	9
I. උපායමාර්ග	9
II. වගකීම හා අධිකාරිය	10
III. අධීක්ෂණය හා ඇගයීම	10
9. වදන් මාලාව	10
ඇමුණුම: ආශ්‍රිත ප්‍රතිපත්ති ලේඛනය	12

1. ප්‍රතිපත්ති නාමය

ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය පිළිබඳ වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය

2. බලාත්මක දිනය

3. හැඳින්වීම

I. පසුබිම

අන්තර් උදම් කලාප තුළ කිවුල්දිය පරිසරයෙහි නොනැසී පැවතීමට අනුවර්තනය වී ඇති සුවිශේෂිත සත්ව හා ශාකයන්ගේ එකතුවක් නියෝජනය කරන කඩොලාන පරිසර පද්ධතිය ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටා ඇති විවිධ පරිසර පද්ධති අතරින් විශේෂ ස්ථානයක් ගනී. වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ 2010 වර්ෂයේ සංඛ්‍යා ලේඛන අනුව මේ වන විට හෙක්ටයාර 15,669 ක භූමි ප්‍රමාණයක කඩොලාන ව්‍යාප්ත වී ඇතැයි ගණන් බලා ඇත. ශ්‍රී ලංකාව තුළ සත්‍ය කඩොලාන විශේෂ 21 ක් හා කඩොලාන ආශ්‍රිත ශාක විශේෂ බොහොමයක් දැනට හඳුනාගෙන තිබේ. මෙහිදී වඩාත් වැදගත් කරුණක් වනුයේ ලෝක කඩොලාන විශේෂ විවිධත්වයෙන් තුනෙන් පංගුවක් පමණ ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති තුළ නියෝජනය වීමයි.

වෙරළබඩ කලාපයේ පාරිසරික සමතුලිතතාව පවත්වාගෙනයාමෙහිලා කඩොලාන වැදගත් කාර්යභාරයක් සපුරාලයි. මෙම පරිසර පද්ධති මගින් සැපයුම්, නියාමන, සහායක හා සංස්කෘතික ආදී පාරිසරික සේවාවන් සපුරාලමින් වෙරළබඩ අනෙකුත් පරිසර පද්ධතීන්ගේ පැවැත්ම සඳහා දායකත්වය ලබා දෙයි. ගොඩබිම හා සමුද්‍රීය මායිමේ අතරමැද පිහිටීම හේතුවෙන් ගංගා මුවදොර හරහා අධික ලෙස ගලා එන රොන්මඩ මෙන්ම අනෙකුත් කාබනික හා අකාබනික අපද්‍රව්‍ය කඩොලාන පරිසර පද්ධති මගින් මුහුදට යාම පාලනය කරයි. ඒ අනුව කඩොලාන වෙරළබඩ හා ගොඩබිම පරිසර පද්ධති අතර ස්වාරක්ෂක කලාපයක් ලෙස ක්‍රියා කරන අතර දෙපසින්ම ස්වභාවික පෙරහනයක් ලෙසද ක්‍රියාකරයි. මෙමගින් මුහුදුතෘණ භූමි හා කොරල්පර වැනි සංවේදී වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති තුළට අවසාදිත හා පෝෂක ද්‍රව්‍ය සෘජුවම නිකුත් වීම වළකයි. මුහුද දෙසින් එන උදම්, සුලිසුලං, සුනාමි හා ලවණ ජලය මගින් මිරිදිය පරිසර පද්ධති වලට සිදුවන බලපෑම කඩොලාන මගින් පාලනය කරන අතර ඒ ආශ්‍රිත ජන ජීවිත සහ දේපළ ආරක්ෂා කිරීමට දායක වේ. කඩොලාන පරිසර පද්ධති මගින් කාබන් තිර කිරීම සහ රඳවා ගැනීමට ඇති සුවිශේෂී හැකියාව නිසා දේශගුණ විපර්යාස අවම කිරීම සඳහා දායක වන අතර, එය කඩොලාන සංරක්ෂණය සඳහා ඇති ප්‍රමුඛ හේතුවක් ලෙස ගෝලීය වශයෙන් පෙන්වා දී තිබේ. ජෛවවිද්‍යාත්මක වශයෙන් කඩොලාන පරිසර පද්ධති, එහි ස්ථිර ලෙස වාසය කරන සහ පර්යටනය කරන ජීවී විශේෂ සඳහා ආහාර හා ආරක්ෂාව සැපයීම, අභිජනනය කිරීම,

හා නවාතැන් සඳහා ද අවකාශ සපයා දෙයි. තවද ආර්ථික වශයෙන් ධීවර කර්මාන්තය හා පාරිසරික සංචාරක කටයුතු සඳහා වෙරළබඩ ප්‍රජාවට අවස්ථා ලබා දෙමින් ඔවුන්ගේ ජීවනෝපාය ඉහළ නැංවීම සඳහා දායකත්වයක් ලබා දෙයි. කඩොලාන පරිසරයෙන් ලබා ගන්නා මත්ස්‍යයින් හා වෙනත් ආහාර වර්ග වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ ආහාර හා පෝෂණ අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමේදී ද වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.

II. අවශ්‍යතාව

කඩොලාන වනාන්තර එළි කිරීම්, අනවසර අල්ලා ගැනීම්, කඩොලාන පරිසර පද්ධති ජලජීවී වගා ව්‍යාපෘති වලට සහ ලුණු නිස්සාරණ බිම් බවට පරිවර්තනය කිරීම්, ඉඩම් ගොඩකිරීමේ ව්‍යාපෘති සහ වෙනත් වෙරළබඩ සංවර්ධන ක්‍රියා හේතුවෙන් කඩොලාන භූමි අහිමි වීම මෙන්ම ඒ මගින් සැපයෙන පාරිසරික සේවාවන්ද පරිහානියට පත්වෙමින් පවතී. ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන මගින් ආවරණය වන භූමි ප්‍රමාණය 0.23% ක් පමණ වන අතර කඩොලාන සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය පිළිබඳව ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් තිබීම මගින් මෙම පරිසර පද්ධතිය තවදුරටත් පරිහානියට පත්වීම වළක්වා ගත හැකිවනු ඇත. ජාතික වන ප්‍රතිපත්තිය, ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය, ජාතික තෙත්බිම් ප්‍රතිපත්තිය වැනි ප්‍රතිපත්ති කිහිපයක්ම තිබුණද, කඩොලාන සඳහා අවශ්‍ය වන සියලුම ප්‍රතිපත්ති අවශ්‍යතා ආවරණය කිරීමට එම ප්‍රතිපත්ති ප්‍රමාණවත් නොවේ.

III. අරමුණ හා සන්දර්භය

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 27 (14) අනු ව්‍යවස්ථාවට අනුව, “ජනතාවගේ යහපත තකා රජය විසින් පරිසරය ආරක්ෂා කොට සුරක්ෂිත කොට වැඩි දියුණු කළ යුත්තේය” යනුවෙන් අවධාරණය කර ඇත. ඒ අනුව යමින් “ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය” පිළියෙළ කෙරෙනුයේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම හා තිරසර ලෙස භාවිතා කිරීම අරමුණු කර ගනිමිනි. මෙම ප්‍රතිපත්තිය මගින් කඩොලාන සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සඳහා රජයට අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශනය විශේෂයෙන් පරිසරය විෂය භාර අමාත්‍යාංශයට, සහ අන් සියලු පාර්ශ්වකරුවන්ට ලබා දීම අපේක්ෂා කෙරේ.

මෙම ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී පහත දක්වා ඇති අරමුණු කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතුය.

1. කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සඳහා වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය වනාහි ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 27 (14) අනුව්‍යවස්ථාවෙහි පවරා ඇති පරිසරය පිළිබඳ ජාතික කැපවීමෙහි වගකීමෙන් කොටසකි.
2. කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සඳහා වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය මගින් කඩොලාන ආවරණය ව්‍යාප්ත කිරීමටත්, වත්මන් දැනුම හා සම්ප්‍රවේන අත්දැකීම් වල පවතින

අඩුපාඩු සම්පූර්ණ කිරීමටත් අපේක්ෂා කෙරේ. එය ඇමුණුමේ දී ඇති ආශ්‍රිත ප්‍රතිපත්ති මත ගොඩනගනු විනා ඒවා ඉවත් කිරීම නොකරයි.

3. මෙම ප්‍රතිපත්තිය මගින් ජාතික හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් අන්තර්-ආයතනික සම්බන්ධතා ඇතිකිරීම, සියලු පාර්ශ්වකරුවන් අතරේ හවුල්කාරිත්වයක් නිර්මාණය කිරීම, පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සාමූහික එකඟතාවයන්හි ඉලක්කයන් සපුරාගැනීම අපේක්ෂා කෙරේ.
4. මෙම ප්‍රතිපත්තිය මගින් එය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ හැකියාව ඇති කරන්නා වූ නව ආයතනික යාන්ත්‍රණ ඇතිකිරීම, පවත්නා යාන්ත්‍රණ සමාලෝචනය කිරීම මෙන්ම නීති සම්පාදනය සහ සංශෝධනය කිරීම සඳහා ද පහසුකම් සැලැස්වීම අපේක්ෂා කෙරේ.

IV. සාධාරණීකරණය

කාර්යක්ෂමව කඩොලාන කළමනාකරණය සඳහා නිවැරදි මාර්ගෝපදේශයන් සපයන නීති සහ ප්‍රතිපත්ති රාමු වැඩි දියුණු කිරීම මෙම ප්‍රතිපත්තිය මගින් දිරි ගැන්වීම සිදුවේ. මෙමගින් ජාතික මට්ටමෙන් කඩොලාන සඳහා වූ ව්‍යවස්ථාපිත නීති ස්ථාපනය කිරීමත්, ඊට අදාළ නීති සහ රෙගුලාසි පැනවීමත් සහතික කළහැකි වේ.

තවද කඩොලාන වන ගහනයන්හි හිමිකම, ඒවා වෙත ප්‍රවිශ්ඨය හා භාවිතය, නිරවුල් ලෙස නිර්වචනය කිරීම හා පිළිගැනීමත්, විවිධ මට්ටම්හිදී කඩොලාන කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ඇති මානව, තාක්ෂණික, නෛතික හා මූල්‍ය ධාරිතාව වර්ධනය කිරීමත්, කඩොලාන භායනය හෝ විනාශ කිරීමට මගපාදන ඕනෑම ආකාරයක ප්‍රවිශ්ඨයන් ඉවත් කිරීමත් මින් අපේක්ෂා කෙරේ.

වත්මන් පරිසර සංරක්ෂණය අරමුණු කරගත් ප්‍රතිපත්ති තුළ කඩොලාන සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සම්බන්ධ ප්‍රතිපාදන සීමිත වන අතර, කඩොලාන පරිසර පද්ධති කේන්ද්‍ර කරගත් ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් නොමැත. මෙම අඩුපාඩුව හේතුවෙන් උචිත නෛතික විධිවිධාන සහ ස්වේච්ඡා කැපවීම් තුළින් ඇතිකල යුතු කාර්යක්ෂම පාලනය සීමා වී තිබේ. එයට අමතරව ජෛවවිවිධත්වය, තෙත්බිම්, තිරසර සංවර්ධනය සහ දේශගුණ විපර්යාස ක්ෂේත්‍රයන්ට අදාළව ශ්‍රී ලංකාව පළකර ඇති එකඟතාවයන් අතරින් විශේෂයෙන්ම දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය, රැම්සාර් සම්මුතිය, සහ ආපදා අවධානම අවම කිරීම සඳහා සකස් කරන ලද සෙන්දායි රාමුව වැනි අන්තර්ජාතික ප්‍රතිපත්ති සම්බන්ධීකරණ කටයුතු සඳහා ද මෙම ප්‍රතිපත්තිය භාවිතා කළහැකි වේ.

වෙරළබඩ ප්‍රජාවන්ගේ ආහාර සඳහා වන පිරිවැය ඵලදායී ලෙස කළමනාකරණය කරමින් ආහාර සුරක්ෂිතතාව සහතික කිරීමට උපකාරී වන මහක් ලෙස කඩොලාන පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය හා පුනරුත්ථාපනය හැඳින්විය හැක. වෙරළබඩ සහ කරදිය ධීවර කර්මාන්තයට මෙන්ම ජල ජීවී

වගාවටද උපකාරී වෙමින්, හොඳින් වැඩුණු කඩොලාන වනාන්තර මහින් ආහාර හා පෝෂණ සුරක්ෂිතතාව මෙන්ම ආර්ථික වටිනාකම් ලබා දීම සඳහා දරන දායකත්වය අගය කෙරේ.

4. දැක්ම

සෘජු හා වක්‍ර සේවාවන් අඛණ්ඩව සපයන ජෛවවිවිධත්වයෙන් අනූන සුවදායක කඩොලාන පරිසර පද්ධතියක්.

5. ප්‍රතිපත්ති අභිමතාර්ථ

1. සංරක්ෂණය හරහා ජීවී හා අජීවී සම්පත් ද ඇතුළු කඩොලාන පරිසර පද්ධති හා ඒවායේ අන්තර්ක්‍රියා ප්‍රශස්ත ලෙස ක්‍රියාත්මක වීම තුළින් කඩොලාන ප්‍රදේශයන්හි මානව හා පාරිසරික යහපැවැත්ම ස්ථාපිත වී තිබීම
2. ප්‍රතිපත්ති, නීති/ව්‍යවස්ථා සම්පාදන, සැලසුම්, වැඩසටහන් හා ව්‍යාපෘති සකස් කිරීමේදී / ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී කඩොලාන පරිසර පද්ධති සම්බන්ධයෙන් සැලකිලිමත් වෙමින් කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවලට සිදුවන බලපෑම අවම කරමින් කාර්යක්ෂම සම්පත් භාවිතය.
3. ප්‍රදේශයේ ජනතාව, රාජ්‍ය ආයතන, විද්වත් හා පර්යේෂණ ප්‍රජාව, ආයෝජකයින් සහ බහු-පාර්ශ්වික හා ද්වි-පාර්ශ්වික සංවර්ධන හවුල්කරුවන් අතර අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රතිලාභ ලබන බහුපාර්ශ්වීය හවුල්කාරිත්වයන් හරහා කඩොලාන සංරක්ෂණය සඳහා සමාජ ප්‍රාග්ධනය බලගැන්වීම හා සාම්ප්‍රදායික දැනුම ආරක්ෂිතව තිබීම මගින් වර්තමාන හා අනාගත පරපුර වෙත කඩොලාන පරිසර පද්ධති වෙත ප්‍රවිශ්ඨ වීමට ඇති හැකියාව ස්ථාපිත වී තිබීම.
4. සම්පත් භාවිතා කරන්නන් මෙන්ම පොදු ජනතාව අතර දැනුවත්භාවය හරහා කඩොලාන සංරක්ෂණය සඳහා දීප්‍රවෘත්ත සහයෝගය ඇතිවීම.

6. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ

1. කඩොලාන පරිසර පද්ධති “අසම” වටිනාකම් සහිත සම්පතක් ලෙස පිළිගැනීම තහවුරු කිරීම.
2. සෘජු හෝ ක්ෂණික ආර්ථික ප්‍රතිලාභ පිළිබඳව සලකා බැලීමෙන් තොරව කඩොලාන සංරක්ෂණය සඳහා ආර්ථික හා සමාජීය සම්පත් වෙන්කිරීම සඳහා ප්‍රමුඛත්වය දීම දිරිගැන්වීම.
3. ඉඩම් හිමිකාරිත්වය නොසලකා කඩොලාන පරිසර පද්ධති රාජ්‍ය දේපළ ලෙස සැලකීම ස්ථාපිත කිරීම හා එමගින් ඒ සමාන නෛතික ආරක්ෂාව හා වාසභූමි කළමනාකරණය සහතික කිරීම.

4. අනවසර පදිංචිවීම් වලින් හා නීත්‍යානුකූල නොවන සංවර්ධනයන් ගෙන් කඩොලාන පරිසර පද්ධති මුදා ගැනීම හා තවදුරටත් අනවසර අල්ලාගැනීම් හරහා වන හායනයන් වැළැක්වීම දිරිගැන්වීම.
5. කඩොලාන ආවරණයේ භූමි ප්‍රමාණය, ශාක හා සත්ව විශේෂ විවිධත්වය, ගහනයන් සහ ජාන විවිධත්වය වැනි දත්ත කාලානුරූපීව යාවත්කාලීන කිරීමේ වැදගත්කම හඳුනා ගැනීම.
6. කඩොලාන සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සඳහා සහ තොරතුරු රැස්කිරීම හා බෙදාහදා ගැනීම සඳහා ආයතනික මෙන්ම අන්තර්- ආයතනික සම්බන්ධතා දිරිගැන්වීම.
7. කඩොලාන පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය කිරීමේ රාජ්‍ය-පෞද්ගලික හවුල්කාරිත්වයන් දිරිගැන්වීම හා අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රතිලාභ ලැබීමේ ක්‍රමවේදයක් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
8. කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවල ස්වභාවික ජල වහනය හා ජලයේ ගුණාත්මකතාව පවත්වා ගෙන යාම හා වැඩිදියුණු කිරීම සහතික වීම.
9. කඩොලාන පරිසර පද්ධති විසින් මිනිසාගේ පැවැත්ම සඳහා සපයනු ලබන සේවාවන් සුරක්ෂිත කිරීම හා ඒවායේ අනාගත පැවැත්ම හා තිරසාරත්වය සහතික කිරීම.
10. නිවැරදි කඩොලාන විශේෂ වගා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීමට පාර්ශ්වකරුවන් දිරිගැන්වීම.
11. කඩොලාන වල කාබන් වෙළඳපොළ වැඩිදුරටත් වර්ධනය කිරීම සහතික කිරීම සඳහා කඩොලාන සහිත භූමිදර්ශයන් ඇති කරනු පිණිස වඩා පුළුල් පොදුජන ප්‍රතිලාභ පිළිබිඹු කරන කාබන් ආයෝජන මූලාශ්‍ර තවදුරටත් සංවර්ධනය කිරීම.
12. දැනුවත් කිරීම, පාර්ශ්වකරුවන් බලගැන්වීම හා තිරසරභාවයට තර්ජනය කරන යැපුම් ක්‍රම අඩු කිරීම හරහා කඩොලාන සංරක්ෂණය සමාජගත කිරීම.
13. කාබනික හා අකාබනික ද්‍රව අපද්‍රව්‍ය, අවලම්බිත සණ ද්‍රව්‍ය, සණ අපද්‍රව්‍ය හා විෂ වායු පසට හා වාතයට පිවිසීම වළක්වමින් කඩොලාන පරිසර පද්ධති පවත්වාගෙන යාමේ වැදගත්කම පිළිගැනීම මගින් කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවල සාරවත් බව සහතික වීම.

14. නිවැරදි විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේද භාවිතා කරමින්, අහිමි වූ පාරිසරික සේවා යළි ගොඩනැගීමේ පරමාර්ථය ඇතිව පාරිසරික හිලච්ඡාය (ගැලපීම) හා භායනයට ලක් වූ කඩොලාන පරිසර පද්ධති පුනරුත්ථාපනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
15. කඩොලාන හා ඒවායේ ක්‍රියාකාරිත්වයට හානි නොවන ලෙස නිවැරදි ක්‍රමවේද භාවිතා කරමින් කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවල සෞන්දර්යාත්මක අලංකාරය විදීම සඳහා ඒවා වෙත ප්‍රවිශ්ඨ වීමේ අයිතිය සහතික කිරීම.
16. පාරිසරික සංරක්ෂණය කඩොලාන පරිසර පද්ධති තුළ කෙරෙන සංවර්ධනයේ අන්තර්ගත කොටසක් වශයෙන් සලකමින් තිරසාර සංවර්ධනය වෙත ඇති අයිතිය පිළිගැනීම සහ සංවර්ධනය කෙරෙන භූමිවල විශාලත්වය හා ස්වභාවය නොතකා කඩොලාන පරිසර පද්ධති තුළ සිදුකරන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීම් සිදු කළයුතු බවට වගබලා ගැනීම.
17. විද්‍යාත්මක දත්ත නොමැති වුවද කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවලට එල්ල වන තර්ජන හා අප්‍රතිවර්තී හානි සිදුවීම පිළිබඳව විශ්වාස කළ හැකි තොරතුරු ඇති විට පූර්ව-ආරක්ෂක ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහතික කිරීම.
18. පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය, පුනරුත්ථාපනය, තිරසර භාවිතය සහ ඒවායේ තත්වයන් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා සුදුසු මෙවලම්, ක්‍රමවේද හා තාක්ෂණය යොදාගනිමින් පර්යේෂණ සිදුකිරීමට අවශ්‍ය කාලෝචිත මූල්‍ය හා අනෙකුත් පහසුකම් සහතික කිරීම.
19. මානව හා භෞතික ධාරිතාවන් සංවර්ධනය කරනු පිණිස කඩොලාන සංරක්ෂණය හා තිරසර කළමනාකරණය සඳහා ජාත්‍යන්තර සහයෝගීත්වය ලබාගැනීමට සහතික වීම.

7. විෂය පථය හා අදාළත්වය

විෂය පථය

ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන සංරක්ෂණය, පර්යේෂණ, ඉඩම් පරිහරණය, භූමි පරිවර්තනය, තිරසර සම්පත් භාවිතය හා ප්‍රතිස්ථාපනය තෙක් මෙම ප්‍රතිපත්තියේ විෂය පථය විහිදෙයි.

අදාළත්වය

මෙම ප්‍රතිපත්තිය කඩොලාන පරිසර පද්ධති පිළිබඳව සෘජුව හෝ වක්‍රව කටයුතු කරන රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයන්හි රෙගුලාසි, පරමාර්ථ, අරමුණු, උපායමාර්ග, ක්‍රියාමාර්ග හා කාර්යභාරයන් මෙහෙයවනු හා ශක්තිමත් කරනු ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සඳහා වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය, දැනටමත් ආරක්ෂිත සහ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලින් පිටත ඇති කඩොලාන පරිසර පද්ධති පිළිබඳ අදාළත්වයක් ඇති සියලුම ආයතන වලට අදාළ වේ.

8. ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම

I. උපායමාර්ග

1. පාර්ශ්වකාර ආයතනයන්හි ව්‍යවස්ථාදායක රාමු සහ නියාමන ක්‍රමවේද සංශෝධනය කිරීම.
2. දැනුවත්භාවය ලබාදීම හරහා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගේ සිට බිම් මට්ටමේ ප්‍රජාව දක්වා සියලු මට්ටම්වල පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ධාරිතාව නැංවීම.
3. ප්‍රවිශ්ඨය හා අඛණ්ඩ යාවත්කාලීන කිරීමේ පහසුකම් සහිත දත්ත පද්ධතියක් හා පරිලේඛනයක් ස්ථාපනය කිරීම හරහා දත්ත වෙත වඩාත් දියුණු ප්‍රවේශයක් ඇති කිරීම.
4. හේතු-ඵල විශ්ලේෂණය ආයතනගත කොට, වඩාත් සුවිශේෂී හා වැදගත් තර්ජන හා ගැටළු හඳුනා ගැනීම මෙන්ම ජීවි විශේෂයන්ගේ හා පරිසර පද්ධතිවල සංරක්ෂණ තත්ත්වය නැංවීමේ යාන්ත්‍රණයන් හඳුනා ගැනීම.
5. කඩොලාන කළමනාකරණය කිරීමෙහිලා ප්‍රමුඛ පාර්ශ්වකාර ආයතනවල සහභාගිත්වය සඳහා වූ ආයතනික යාන්ත්‍රණ ඇතිකිරීමට පහසුකම් සැලැස්වීම.
6. මෙම ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලැබෙන ප්‍රතිඵල, ප්‍රමාණාත්මක , ප්‍රමිතිගත දර්ශක මගින් අධීක්ෂණය හා ඇගයීම් සඳහා ක්‍රමවේද ස්ථාපිත කිරීම.

II. වගකීම හා අධිකාරිය

පරිසර විෂය අදාළ අමාත්‍යාංශයෙහි වගකීම වනුයේ පාර්ශ්වකාර ආයතනයන්හි විවිධ නීති හරහා මෙම ප්‍රතිපත්තියෙහි අඩංගු ප්‍රතිපාදන ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස අදාළ දෙපාර්තමේන්තු හා පාර්ශ්වකාර ආයතන නියෝජනයෙන් යුත් ජාතික මට්ටමේ කමිටුවක් සම්බන්ධීකරණය සිදු කිරීම වේ.

III. අධීක්ෂණය හා ඇගයීම

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වෙරළ සංරක්ෂණ හා වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුව, ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව, සමුද්‍රීය පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය සහ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, අදාළ විද්වතුන් සහ ප්‍රජා මූලික සංවිධාන නියෝජනය වන සේ නිසි ලෙස පත් කරන ලද ජාතික මෙහෙයුම් කමිටුවක් හරහා අධීක්ෂණය හා ඇගයීම සිදුකිරීමට පරිසර විෂයය සඳහා වගකිවයුතු අමාත්‍යාංශයට හැකි ය.

9. වදන් මාලාව

අපේක්ෂිත: ජීවියකුගේ පරිසරයක භෞතික හා රසායනික අංගවලට අදාළ වන ජීවී නොවන කොටස් (Townsend, Begon, & Harper, 2008)

බහුලතාව: ජෛව නාමිකයක මුළු සාමාජික සංඛ්‍යාව (Hassan, Scholes, & Ash, 2005)

අනුවර්තනය: ස්වාභාවික හෝ මානව පද්ධති නව හෝ වෙනස් වෙමින් ඇති පරිසරයකට අනුගත වීම (Hassan et al., 2005)

මානව-ජනනික බලපෑම්: මානව ක්‍රියාකාරකම් වෙතින් ඇති වන බලපෑම් (TEEB, 2016)

ජෛවවිවිධත්ව හිලච්චිකාරක: උචිත නිවාරණ හා හානි අවම කරන ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමෙන් අනතුරුව ව්‍යාපෘති සංවර්ධනය මගින් පැන නගින සැලකිය යුතු අවශේෂ අහිතකර ජෛවවිවිධත්ව බලපෑම් සඳහා හානිපූරණය කරනු පිණිස නිර්මාණය වී ඇති ක්‍රියාමාර්ග කෙරෙහි ඇති වන මැනිය හැකි සංරක්ෂණ ප්‍රතිඵලයන් ය. ජෛවවිවිධත්ව හිලච්චිකාරකයන්හි පරමාර්ථය වන්නේ ක්ෂේත්‍රය තුළ දී ජීවී විශේෂ සංයුතිය, වාසභූමි ව්‍යුහය හා පරිසර පද්ධති ක්‍රියාකාරිත්වය සහ ජෛවවිවිධත්වය ආශ්‍රිත සංස්කෘතික සාරධර්ම හා ජනතා භාවිතය සම්බන්ධයෙන් ශුද්ධ අලාභයක් අත් කර නොගෙන, හැකි තම් ශුද්ධ ජෛවවිවිධත්ව ලාභයක් අත්කර ගැනීමයි. (BBOP, 2012)

ජෛවවිවිධත්වය: ජෛවවිද්‍යාත්මක විවිධත්වය යන්නෙන් භෞමික, සමුද්‍රීය හා වෙනත් ජලජ පරිසර පද්ධති ද ඇතුළු සියලු මූලාශ්‍රවල ජීවීන් අතර සහ ඔවුන් කොටසක් වශයෙන් පවතින පරිසරවේදාත්මක සංකීර්ණයන්හි විචල්‍යතාව අදහස් කෙරේ. මෙයට ජීවී විශේෂ තුළ, ජීවී විශේෂ අතර හා පරිසර පද්ධතිවල විවිධත්වය ද ඇතුළත් ය. (CBD, 1992)

සංස්කෘතික සේවා: ආධ්‍යාත්මික පෝෂණය, ඥානාත්මක සංවර්ධනය, ආවර්ජනය, ප්‍රතිනිර්මාණය සහ සෞන්දර්යාත්මක වින්දනය හරහා ජනතාව ලබා ගන්නා දැනුම පද්ධති, සමාජ සබඳතා හා සෞන්දර්යාත්මක වටිනාකම් වැනි දේ ඇතුළු අභෞතික ප්‍රතිලාභ (Hassan et al., 2005)

පරිසර පද්ධතිය: ජීවීන් ප්‍රජාවක සිය පරිසරය සමග වූ අන්තර් ක්‍රියාකාරිත්වය මගින් ඇති වන අන්තර්-සම්බන්ධිත සංරචකයන් සමූහයක් නොහොත් පද්ධතියක්.

වාසභූමි භායනය: ගහනයක නොනැසී පැවැත්මේ සහ/හෝ ප්‍රජනන සාර්ථකත්වයේ අඩුවීමකට මගපාදමින් සිදුවන ජීවී විශේෂයන්ට විශේෂිත වාසභූමිවල තත්ත්වයෙහි පරිහානියක්. (Sodhi & Ehrlich, 2010)

වාසභූමි බණ්ඩණය: අබණ්ඩ වාසභූමියක් වෙතම කැබලි බවට “කඩා වෙන් කිරීම” (Sodhi & Ehrlich, 2010)

කඩොලාන: කඩොලාන වනාහි සමුද්‍රීය, වෙරළබඩ හා මෝය මායිම් අතර වූ අන්තර්-උදම් කලාපය තුළ පිහිටි, එහිම වාසය කිරීමට විශේෂයෙන් හැඩගැසී ඇති වෘක්ෂලතා හා වෙනත් ජීවීන්ගෙන් සමන්විත, උදම් වාසභූමියයි.

තිරසර පරිහරණය: ජෛවවිවිධත්වය දීර්ඝකාලීන පරිහානියට මග නොපාදන ආකාරයෙන් හා වේගයකින් එහි සංසටක හෝ කොටස් පරිහරණය කිරීම සහ එමගින් වර්තමාන හා අනාගත පරම්පරාවන්හි අවශ්‍යතා හා අභිලාෂයන් සපුරාලීමට එයට ඇති විභවය පවත්වාගෙන යාම තිරසර පරිහරණය යන්නෙන් අදහස් කෙරේ. {Article 2 of Convention on Biological Diversity (CBD, 1992)}

ශක්‍ය ගහනය: නොනැසී පැවැත්මේ ඉහළ සම්භාවිතාවක් සහතික කිරීමට ප්‍රමාණවත් වන සේ හොඳින් පැතිර ගොස් සිටින අභිජනන යුගලයන් අතර හා නිරෝගී තනි සාමාජිකයින් අතර ජානමය විවිධත්වය හා ප්‍රමාණවත් සංඛ්‍යාවක් සහිත ස්වයං-ආධාරිත ජනගහනයකි.

ඇමුණුම: ආශ්‍රිත ප්‍රතිපත්ති ලේඛනය

1. ජාතික වන ප්‍රතිපත්තිය (1995)
2. ජාතික වනජීවී ප්‍රතිපත්තිය (2000)
3. ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය (2003)
4. ජාතික වැලි ප්‍රතිපත්තිය (2005)
5. ජාතික තෙත්බිම් ප්‍රතිපත්තිය (2006)
6. ජාතික ධීවර ප්‍රතිපත්තිය (2006)
7. ජාතික පාංශු හා ඛනිජ ප්‍රතිපත්තිය (2007)
8. පරිසර විපර්යාස පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය (2012)
9. ජාතික වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ සැලැස්ම (2016)
10. ආක්‍රමණශීලී ආගන්තුක ජීවීන් පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය (2016)